Francielle Lacle onderzoekt hoe op Aruba en Bonaire keuzes worden gemaakt op het gebied van natuur en milieu

'Wordt eenieders stem wel meegewogen?'

Bij de 'ontwikkeling' van bepaalde gebieden komt de natuur er vaak bekaaid vanaf. En is het vaak maar een kleine groep die van die ontwikkeling profiteert. Vooral de laatste jaren roept dat verzet op. PhD-kandidate Francielle Lacle onderzoekt hoe het besluitvormingsproces op Aruba en Bonaire verloopt. Lukt het bezorgde burgers de politiek te bereiken, tegen welke obstakels lopen ze aan? "Wat je wilt is een vorm van *just resilience*, een rechtvaardige vorm van duurzaamheid."

door **Kees Beekmans**

Wat is de culturele waarde van een bepaald ecosysteem? Van een kuststrook met mangroven? Van een koraalrif? Van een strand? En kan die waarde in geld worden uitgedrukt, en zo ja, hoe doe je dat dan?
De discipline die zich dit soort vragen stelt, heet *Environmental Economics*. Het is een belangrijk onderdeel binnen het programma *Environment en Research Management*, waar de 32-jarige Francielle Lacle in 2012 een master in behaalde aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.
"De visie die binnen het vak Environmental Economics is ontwikkeld", zegt Lacle, "is dat ecosystemen niet alleen ecologische waarde hebben, die moeilijk in geld uit te drukken is, maar ook culturele waarde, omdat ze diensten verlenen aan mensen."
Een strand wordt bijvoorbeeld gebruikt als plek om te trouwen, of om een verjaardag te vieren. Lacle: "Je kan dan zeggen dat het strand ons een dienst verleent: het biedt ons de gelegenheid samen te zijn, zorgt voor sociale cohesie, maakt dat we ons kunnen ontspannen."
En op een ecosysteem als een koraalrif komen duikers af; hun verleent het koraal een dienst. "Het loont dan de moeite", zegt Lacle, "deze ecosystemen te beschermen. Bij een vak als Evironmental Economics vraag je je af: Wat zou het je kosten als je deze dienst niet had? Of als je die zelf moest bieden, als dat al mogelijk is?"
De natuurlijke omgeving kan als 'natuurlijk kapitaa'l worden gezien omdat die ons verschillende producten en diensten levert. "Zie het als een uitbreiding van ons conventionele, economische begrip kapitaal", zegt Lacle. "Zo valt een moeilijk vast te stellen waarde toch in geld uit te drukken."
Lacle geeft toe dat dit een antropocentrische benadering van de natuur is, waarin de mens centraal staat. Natuur heeft voor de omgevings- of milieu-economen niet per se een intrinsieke waarde; men kijkt naar het nut ervan, voor de mens.
Voor haar afstudeerscriptie – de master thesis – deed Lacle onderzoek naar de culturele waarde van ecosystemen op Bonaire. Eenmaal afgestudeerd werd ze ingehuurd als consultant om hetzelfde soort onderzoek te doen op andere eilanden, zoals Aruba en de Kaaiman Eilanden.
Misschien was ze toen naief, zegt ze er achteraf over, maar ze had gehoopt dat een concept als 'natuurlijk kapitaal' sneller opgepikt zou worden door overheden en andere instanties. Lacle: "Voor een paar geïsoleerde projecten zijn mijn studies wel gebruikt, maar dat is niet genoeg om de noodzakelijke veranderingen tijdig te bewerkstelligen."
Waarom het concept van *natural capital* nog niet standaard wordt meegenomen bij besluiten over bepaalde gebieden, daar heeft Lacle wel ideeën over, maar zeker weten doet ze het niet. Daarom doet ze daar nu onderzoek naar, als PhD-kandidaat aan de Universiteit van Aruba (UA) en de KU Leuven binnen de discipline *Environmental Sociology*.
"Nu kijk ik naar het besluitvormingsproces bij keuzes op het gebied van natuur en milieu binnen eilandgemeenschappen." De eilandgemeenschappen waarop ze zich richt, zijn Bonaire en Aruba.
Haar onderzoek valt binnen het SISSTEM-programma, een project van de Universiteit van Aruba dat wordt gefinancierd door de Europese Unie. SISSTEM staat voor *Sustainable Island Solutions through Science, Technology, Engineering and Mathematics*. Door ruim tien promovendi worden duurzaamheidsvraagstukken van verschillende kanten belicht, waarbij de een meer natuurwetenschappelijk te werk gaat, en de andere een meer sociologische aanpak heeft.
Lacle's vertrekpunt is, zoals ze het zelf uitdrukt, 'een sociaal-ecologisch systeemperspectief, waarin mens en natuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn in een dynamische relatie'.
Hierbij staat voor de promovendus het concept 'sociale innovatie' centraal. Lacle: "Ik onderzoek welke sociale praktijken of besluitvormingsprocessen op een betere manier aan de duurzame behoeften van de mens zouden kunnen voldoen." Ze vergelijkt de eilanden Aruba en Bonaire omdat die zich op het gebied van toerisme en natuurbescherming heel verschillend hebben ontwikkeld, ondanks een vergelijkbare koloniale geschiedenis. Ze hoopt zo een scherper beeld te krijgen.
Deze maand vliegt Lacle naar Bonaire om daar een twintigtal stakeholders te interviewen. Niet alleen politici en ambtenaren, maar vooral ook 'sociale groeperingen', burgers die zich hebben verenigd om de nesten van schildpadden, mangroven of koraalriffen te beschermen, die ijveren voor een circulaire economie of voor deugdelijk bestuur, die strijden tegen plastic afval. In haar wetenschappelijke terminologie noemt Lacle deze burgerinitiatieven *place based sustainability initiatives*. "Al onderhandelend met elkaar creëren sociale en politieke partijen in het ideale geval *just resilience*, een rechtvaardige vorm van duurzaamheid, waarbij de stem van alle belanghebbenden is meegewogen.
Want dat laatste is lang niet altijd het geval geweest, vooral niet binnen kleine eilandstaten die voor een groot deel afhankelijk zijn van het toerisme. Lacle acht het in zekere zin natuurlijk dat veel eilanden in de Cariben maar ook elders zich op het toerisme zijn gaan richten: "Ze beschikken vaak nauwelijks over grondstoffen maar wel over natuurschoon." En dus maken ze de palmbomen, witte stranden en blauwe zee te gelde.
Maar massatoerisme heeft een keerzijde: overbebouwing bijvoorbeeld – weer een hotel erbij – die de kustgebieden aantast. Of het organiseren van activiteiten die juist de natuur langs de mooiste kuststroken aantast, zoals het op Aruba uit de hand gelopen atv/utv-toerisme.
En dan, zegt Lacle, is er nog het probleem van geld dat wegvloeit van eilanden als Aruba – *economic leakage* noemt Lacle dat, of *profit repatriation* – omdat hotels of andere bedrijven in buitenlands bezit zijn, of omdat werknemers, hotelpersoneel, bouwvakkers, een deel van hun loon naar familie in het buitenland sturen.
Al met al heeft deze situatie op veel kleinere, van het toerisme afhankelijke eilanden socio-economische polarisatie in de hand gewerkt, zegt Lacle: "Een kleine groep heeft de meeste macht, veel geld verdwijnt het land uit, en voor een groot deel van de bevolking blijft het sappelen."
Maar tijden veranderen en burgers roeren zich. Ze verzetten zich tegen de gangbare manier van gebied 'ontwikkelen' (bebouwen), die alleen het buitenland en een kleine groep mensen op het eiland zelf ten goede komt en die ten koste gaat van leefbaarheid en natuur. Het zijn deze 'sociale groeperingen', die hun stem laten horen en die deel uit willen maken van het besluitvormingsproces.
Van hen in het bijzonder wil Lacle weten wat hun ervaringen zijn. Lukt het deze groeperingen en actievoerders de politiek te bereiken? Tegen welke obstakels lopen ze aan? Delen ze bepaalde ervaringen, zit daar een patroon in? Lacle: "Dat kunnen gevoelige dingen zijn. Bijvoorbeeld dat corruptie tot beslissingen heeft geleid die het eiland hebben benadeeld. Ik wil begrijpen hoe het krachtenveld eruitziet, hoe bepaalde krachten op elkaar inwerken."
Uiteindelijk hoopt ze 'het verhaal van wat er werkelijk gebeurt' te kunnen vertellen. "En ik wil duidelijk maken hoe burgers voortvarender te werk kunnen gaan." Ze legt uit dat je bij duurzaamheidswetenschap streeft naar 'co-productie' van kennis: ze bouwt haar kennis op met de hulp van burgers en beleidsmakers, en die kennis wil ze met hen delen. Lacle: "Wanneer ik klaar ben met het verzamelen en analyseren van alle gegevens, wil ik graag workshops geven voor iedereen die aan mijn onderzoek heeft bijgedragen. Ik wil teruggeven aan de gemeenschap, door de resultaten van mijn onderzoek kenbaar en toegankelijk te maken." Dat wordt waarschijnlijk volgend jaar.